

TOLKEUTVALGET

opprettet ved kgl res 23. august 2013

avgitt innstilling 24. september 2014

Tolking i offentlig sektor – et spørsmål om rettssikkerhet og likeverd

Anne Kari Lande Hasle

Høringsseminar om NOU 2014:8

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

2. mars 2015

Bakgrunn for oppnevning av utvalget

Bekymring for at dårlig tolking fører til at:

- folk får ikke den hjelpen de trenger
- beslutninger tas på feil grunnlag
- offentlige ressurser brukes feil

Det er grunn til bekymring

- Denne utredningen dokumenterer underforbruk av tolk i alle de off. sektorene som omtales.
- Mellom 60 og 90% av tolkene som brukes, har ikke dokumenterte tolkefaglige kvalifikasjoner.
- Rettssikkerhet og likeverd er truet og undergraves.
- Mangelfulle tolketjenester fører til økte kostnader for samfunnet.

Tolking i tall og beløp

- Ca 5 500 personer tar tolkeoppdrag for off sektor
- Ca 1 200 tolker er oppført i Nasjonalt tolkeregister

- 343 000 tolkeoppdrag i off sektor i 2013
(225 000 var gjennom privat formidler)
- Utvalget anslår offentlig sektors samlede årlige utgifter til 490 mill kr

- Utvalget anslår 646 900 oppdrag til 970 mill.kr i 2025

Utvalget har konsentrert seg om:

- Justissektoren (politi, domstoler, utlendingsforvaltningen, kriminalomsorgen)
- Helse- og omsorgssektoren
- Barnevernet
- Barnehage og skole
- Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV)
- Kommunesektoren

Tolking viktig også i andre sektorer

- Skatt, sjøfart, toll- og avgift, samferdsel kan ha behov for tolk med jevne mellomrom
- Utvalget har ikke sett på tolking i utenriktjenesten, handelssamarbeid, forsvaret mv

Tolkefeltet er brolagt med tragiske historier

- Foreldre til den nyfødte fikk vite at datteren manglet hjerne, men hun hadde jernmangel
- Kvinner fra ikke-vestlige land, som føder i Norge, har dobbelt så mange dødfødsler som andre, og dette knyttes til kommunikasjonsproblemer fordi man lar være å bestille tolk
- Barnevernssaker havner på utenriksministerens bord
- Asylsøkere venter i flere år, men ingen tar ansvar for å oversette vedtaket

Tolkeyrket settes i et dårlig lys

- Historiene om mangelfull tolkning er triste, også fordi det setter tolkeyrket i et dårlig lys.
- Daglig gjør godt utdannede og autoriserte tolker en fremragende jobb.

Utvalgets hovedmålsetning

- Tolking skal bidra til å sikre rettssikkerhet og likebehandling.
- En naturlig følge er at
 - off myndighet bruker kvalifiserte tolker, og at
 - det til enhver tid skal være nok kvalifiserte tolker

Hvordan skal vi nå dit?

- Lovverket er fragmentert og utydelig.
- Hjemmel i særlover, forvaltningsloven eller egen lov som gjelder alle?
- Debatt om rett og plikt.
- Behov for krafttak for å kvalifisere flere tolker.

Tolkelov fra 1.1.2019

- Utvalget foreslår:
 - En lovhjemlet plikt for offentlig sektor til å bruke kvalifisert tolk i situasjoner som berører rettssikkerhet og likeverd
 - Forvaltningen bør vurdere behovet for å bruke tolk i alle situasjoner der den møter personer som ikke behersker norsk

Tolkelov - krav om kvalifisert tolk

- §4 Krav om kvalifisert tolk
- Minimumskrav *i første omgang* bør være at tolken er oppført i Nasjonalt tolkeregister (kategori 5).
- Det er nødvendig med bred satsing for å få flere tolker inn i Nasjonalt tolkeregister.

Tolkelov – tilsyn: ny rolle for IMDi

- Foreslår lovfesting av at IMDi har det overordnede faglige tilsyn med off. myndigheters bruk av tolk.
- IMDi skal også gi råd, veiledning og opplysninger slik at behovet for tolketjenester i off. sektor blir dekket.

Opptrappingsplan 2015-2018 (1)

- Planen skal bidra til å øke antallet kvalifiserte tolker tilstrekkelig innen 1.1.2019

Opptrappingsplanen 2015-2018 (2)

- Krav om at hver sektor må utarbeide et strategi for kommunikasjon via tolk
 - Gode bestillingssystemer
 - Opplæring av offentlig ansatte
 - Ansvaret kan ikke anbudsutsettes
 - nye anbefalinger for offentlige innkjøpere
 - Nytt regulativ med differensierte satser

Opptrappingsplanen 2015-2018 (3)

- Behov for økt tilgang på kvalifiserte tolker
 - Økt utdanningskapasitet
 - Flere registrerte tolker i Nasjonalt tolkeregister
 - Styrking av statsautorisasjonsordningen
 - Alle tre samiske språk inngår i den ordinære autorisasjonsordningen
 - Eget utdanningstilbud for tolker i samiske språk ved Samisk høgskole

Opptrappingsplanen 2015-2018 (4)

- Videreutvikling av Nasjonalt tolkeregister
 - Grunnlag for alle sektors bestillingssystemer
 - Klageordning
 - Identitetskort
- Økt bruk av skjermtolking
 - Forslag til investering i utstyr og opplæring
 - Etablering av nytt utviklings - og kompetansesenter

Opptrappingsplanen 2015-2018 (5)

- Styrking av BLD som fagdepartement og
- styrking av IMDis rolle som fagmyndighet

Opptrappingsplan 2015-2018 (6)

- Årlig publikasjon med statistikk som viser behov for kvalifisering av tolker samt en vurdering av språkbehov i de ulike sektorene (de ti største språkene)
- Gode digitale systemer for å innhente tall over forbruk av og utgifter til tolketjenester (Økonomisystemer, KOSTRA)
- Bruk av tolk i sikkerhets- og beredskapsmessige forhold

Gode eksempler til etterfølgelse

- Utlendingsdirektoratet
- Tolkesentralen ved Oslo Universitetsykehus

Bedre lønnsvilkår og arbeidsforhold

- Stor variasjon i rammevilkår for tolker i ulike deler av offentlig sektor kan bidra til:
 - å undergrave tolkeyrket og tolkenes profesjonalitet
 - sosial dumping
 - hindre tilgang til gode tolketjenester

Utvalget anbefaler et lønnsregulativ for tolker

Utvalget mener at tettere oppfølging av tolker er nødvendig

Krafttak for å kvalifisere flere tolker

- Styrket tolkeutdanning
- Tilbud om bachelor i tolking
- Autorisasjonsprøve i flere språk
- Opplæring i skjermtolking
- Bedre tilgang til test og kurs for oppføring i Nasjonalt tolkeregister

Til slutt

Kjære høringsinstanser:

- Høringsrunden har frist 31.mars – i påskeuken
- Denne utredning er den siste i en lang rekke tolkeutredninger som har blitt liggende – ingen kan si de ikke er advart om problemene
- Tiden er inne for å vise gjennomføringskraft
- Å fortsette dagens tilfeldige og dårlige praksis er ikke et alternativ.